

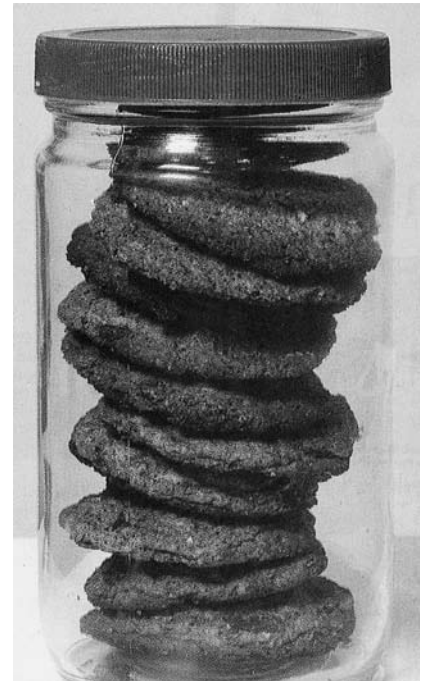
WASHINGTON DC OBILJEŽIO JE POČETAK 21. STOLJEĆA IZGRADNJOM NIZA NOVIH VELIKIH MUZEJA

DANICA DRAGANIĆ □ Virovitica

sl. 1. Natkriveno dvorište *Patent Office Buildinga*, u kojemu su dva velika muzeja američke umjetnosti

sl. 2. Oslikana keramička posuda iz 10. st. iz Prednje Azije izbor je kustosice Freer-Sackler galerije

sl. 3. *Cremation Project*, John Baldesari, 1970. g., *Hirshhorn Museum*

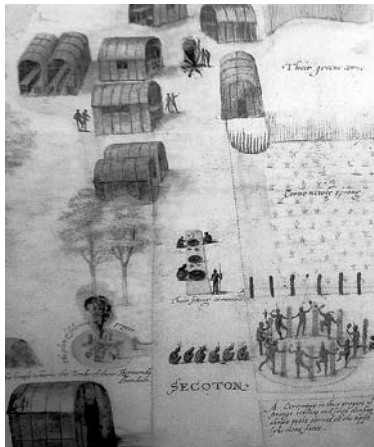

Posebni dodatak *The Washington Posta* u listopadu 2007. godine, pod naslovom *Budućnost od cigle i piksela*, na desetak je stranica donio pregled izgradnje, renoviranja i dogradnji muzeja u Washingtonu DC od 2000. do 2008. i pregled planiranih do 2015. godine. U nizu tema obrađuju se različiti pogledi na nove muzeje i rekonstrukcije te na dogradnje starih, nove ideje o budućnosti muzeja, brojni pokazatelji utrošenih sredstava i povećanje broja posjetitelja te donosi gledišta desetak kustosa, direktora i drugih muzejskih stručnjaka s obzirom na njihova očekivanja, želje i nade vezane za muzeje danas.

Kako ovdje nije moguće dati pregled svih projekata, nabrojiti ćemo barem najveće: *Udvar-Hazy Center*, uz trošak od 311 mil. USD (dodatak *National Air and Space Museum* koji se nalazi u središtu Washingtona); u *National Museum of Natural History* planira se za 2009. uređenje *Oceanske sale*, za što je predviđeno 49 mil. USD; za rekonstrukciju stare zgrade *Patent Office Building*, u kojoj su 2006. otvorena dva velika muzeja – *American Art Museum* i *National Portrait Gallery*, utrošeno je 283 mil. USD, a potkraj 2007. završena je i dogradnja dvorišnog prostora unutar zgrade pokrivanjem staklenim krovom, uz dodatne troškove od 63 mil. USD.

Od muzeja planiranih do 2016. godine nabrojiti ćemo samo najveće: 2008. bit će otvoren *Newseum* (435 mil. USD), dovršit će se dogradnja *Textile Museum*, renovirat će se *American History Museum*; 2009. *National Museum of Natural History* dobit će novu Oceansku dvoranu, a izgradit će se novi *National Slavery Museum* u nedalekom *Fredericksburgu*, uz predviđeni trošak od 200 mil. USD. Tri velika muzeja planirana su za 2012. godinu: *National Health Museum*, *Women's History Museum* i *National Children's Museum*. U taj veliki program izgradnje muzeja ulaze i *National Museum of the U.S. Army* (2013. g.) i *National Museum of the African American History and Culture* (2015. g.), za koji je osigurano 300 mil. USD, a i povlašteno mjesto u središtu Washingtona DC, neposredno uz obelisk-spomenik Georgeu Washingtonu.

Nije pretjerano tu veliku gradnju muzeja u Washingtonu nazvati *milenijskim boomom* jer je na sve do 2008. godine izgrađene objekte utrošena 1 milijarda USD, a za one planirane do 2016. bit će potrošeno 1,7 milijarda (nekidan je u radiovijestima objavljeno da najmoderniji američki nevidljivi vojni zrakoplov košta 1,2 milijarde, a SAD ih ima više, pa u usporedbi s tim to i nije velika suma za sve te muzeje).

sl. 4. Akvarel iz 1585. godine prikazuje indijansko selo u Sjevernoj Karolini (na povremenoj izložbi u *National Museum of the American Indian*)

sl. 5. Mokasinke iz bogate zbirke *National Museum of the American Indian*

Koje bi predmete kao najdraže kustosi izdvojili iz svojih zbirki

Novinarica Washington Posta Jessica Dawson provela je anketu i pitala nekoliko kustosa u raznim muzejima o njihovim najdražim predmetima.

Massumeh Farhad, glavna kustosica u *Freer-Sackler galeriji* (koja čuva građu Bliskog istoka i Azije), među tisućama se predmeta odlučila za jednu keramičku posudu iz 10. st., iz vremena dinastije Samanida (danas su to dijelovi Irana, Afganistana i Uzbekistana).

Ted Schultz, entomolog i istraživač u *National Museum of Natural History* izabrao je komad jantara iz Dominikanske Republike, u kojemu se sačuvao mravac od 3 mm, star 20 milijuna godina.

Liana Paredes, kustosica Zbirke zapadnoeuropske umjetnosti u muzeju *Hillwood*, izdvojila je rezbarenu hrastovu oplatu iz jedne palače u Parizu, izradenu oko 1730. g., koja je stigla u muzej 1956. g. Prisjeća se da je to bilo vrijeme Luja XIV., kad je aristokracija obnavljala svoje gradske palače, pa je u jednoj sačuvan savršeni primjerak rokokoa.

Jedan predmet iz novijeg vremena odabrala je Kristen Hileman iz muzeja Hirshorn, koji prikuplja predmete moderne umjetnosti. John Baldessari je 1970. g. spalio svoje stare i neprodane slike te od pepela napravio male okrugle pogačice kojima je ispunio jednu staklenku. Time je želio zorno predočiti proces stvaranja i uništavanja, a izložak je nazvao *Cremation Project*.

Kustos Dwight Blocker Bowers vodi Zbirku pop-kulture ili kulture zabave u *Nacionalnomu muzeju američke povijesti*. Muzej će biti dvije godine zatvoren radi preuređenja, ali Zbirka se i za to vrijeme popunjava. U spremištu je novinarki pokazivao neke zanimljivosti, npr. umjetne grudi koje je nosio Dustin Hoffman u filmu *Tootsie*. Sam kustos kaže da se prije 20 godina takvi predmeti nisu skupljali u muzeju, a danas se smatra da će to pridonijeti tumačenju strukture američke kulture. Suraduje s aukcijskim kućama *Christies* i *Sotheby*, a konkurenti su mu *Planet Hollywood* i *Hard Rock Cafe*. Oni su prikupili 70 000 predmeta u vrijednosti od 45 milijuna USD, a njegova muzejska zbirka ima 94 000 predmeta. Za svaku kupnju veću od 5 000 USD potrebno mu je odobrenje cijelog savjeta kustosa. Za svoju zbirku kustos Bowes ima dugačak popis želja - među njima je bijelo odijelo koje je nosio John Travolta u filmu *Groznica subotnje večeri*, pisaci stroj Angele Lansbury i još mnogo sličnih uspomena. Prošle godine Bruce Willis je darovao Muzeju svoju odjeću iz filmova, a u toj je prilici na ceremoniji izjavio kako mu je čast da je ušao u muzej. Kad sam 1997. g. prvi put bila u tom velikom muzeju, u jednoj su vitrini bile izložene cipelice Judy Garland iz *Čarobnjaka iz Ozza*, nekoliko teniskih reketa i boksačkih rukavica poznatih američkih športaša, a meni je bio najpoznatiji šešir, što ga je nosio Harrison Ford u filmu *Indiana Jones*.

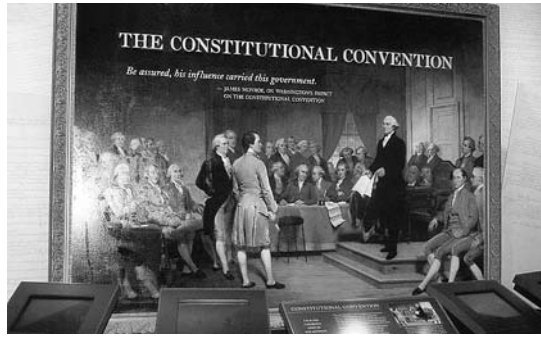
Izložbe o kojima kustosi sanjaju

Četiri kustosa iz različitih muzeja odgovorili su na pitanje kakve bi izložbe željeli postaviti, ali zbog nekih razloga to do sada nisu uspjeli ostvariti.

Paul Risser, direktor *National Museum of Natural History*, želio bi realizirati izložbu koja bi objedinila različite discipline prirodnih znanosti i pomogla ljudima da shvate kako znanstvenici dolaze do svojih spoznaja. Do sada to još nije ostvario jer su mu za to potrebna znatna sredstva i brojni stručnjaci, a trebalo bi i smisliti kako znanstvene činjenice približiti prosječnom posjetitelju. U tome je muzeju već nešto slično napravljeno. U velikoj dvorani s kosturima prapovijesnih životinja nalazi se radionica u kojoj stručnjaci obrađuju i rekonstruiraju te stare kosti, a posjetitelji imaju priliku sve to promatrati kroz velike staklene zidove.

sl. 6. George Washington predsjednik skupu pri osnivanju SAD-a (1787. g.). To je jedna u nizu sličnih slika u novom dijelu muzejskog kompleksa muzeja *Mount Vernon* (otvorenoga 2006.).

sl. 7. U tri dimenzije oživljen George Washington s obitelji u novom dijelu muzeja osobito privlači pozornost najmlađih posjetitelja.

Nickolas Penny, viši kustos u *National Gallery of Art*, misli da bi čitatelj mogao biti iznenađen kad čuje da bi on želio izložbu koja bi pokazala nešto potpuno novo, o čemu nisu ništa znali. Za njega bi na prvome mjestu bilo talijansko slikarstvo 19. st., i to bi bio Francesco Hayez (1791. - 1882.), vodeći slikar povijesnih tema i portreta. Njegove su slike uspoređivane s Ingresom, a danas malo tko zna za njega. Na pitanje koji je razlog da to još nije ostvario, kustos objašnjava da su izložbe skupe, a oni koji osiguravaju sredstva žele biti sigurni da će izložba imati veliki uspjeh, što za njih znači velik broj posjetitelja.

Daniel Walker, direktor *Textile Museum*a, govorio je o izložbi koja je već planirana za 2009. g. Radni joj je naslov *Hippie Chic*, pomalo neobičan za njihov muzej jer označava fashion show – modnu reviju, pogled na uličnu modu 1960-ih godina. Koliko on zna, to nije nitko obradio, a oni će poseban naglasak staviti na etnografski materijal, koji se u SAD donosio s putovanja po stranim zemljama. Usto, izložba će pokazati i odgovor visoke mode na tu popularnu modu. Spominje da je Yves Saint Laurent u svojim modelima počeo primjenjivati elemente hippie chica. To je bio važan trenutak jer se visoka moda počela mijenjati pod utjecajem ulice, a ne obrnuto, kako je do tada bilo.

Philip Brookman jedan je od direktora *Corcoran Gallery of Art*. Od više izložaba koje bi želio postaviti jedna je povijest fotografije u slikama djece. Već je odavno razmišljao kako se ta tema može prikazati na neki drugačiji i neobičan način. To vidi i kao mogućnost da se prezentira pogled na djecu u pojedinim kulturama, povijesni kontekst života djece (od Lewisa Carolla i dječjeg rada u tvornicama početkom 19. st. do radova slavnih fotografa). Dio izložbe zamišljen je da bi potaknuo djecu da izrađuju svoje fotografije.

Imaju li staromodni muzeji budućnost

U povodu izgradnje i otvorenja *Newseuma* novinar Joel Garreao bio je potaknut da piše o tome. Taj se muzej najavljuje kao velika prekretnica u izgradnji muzeja, kao novost koja bi mogla osloboditi posjetitelje da obilaze mnoštvo velikih izložbenih prostora. Smatra se da će to biti zapravo dva muzeja, jedan od stakla i čelika, a drugi od *piksela*, koji će se stvarati na Webu. Taj projekt potiče pitanje budućnosti svih tih velikih zgrada od granita i vapnenca koje niču naokolo. Svakako se može očekivati da se u današnje vrijeme prodora kompjutera na sva područja života, od prosvjete do zabave, od knjižnica do kazališta i u muzejima mora nešto promijeniti. Hoće li muzeji, sa svojim zanimanjem za *kost i pigmente*, ostati samo relikvija iz prošlosti? Jesu li muzeji prisiljeni da se sve više bave zabavljanjem posjetitelja i da se u tome natječu sa sportom i svijetom Disneya kako bi osvojili obiteljsko vrijeme i novac?

Nitko još ne zna hoće li taj pokus *Newseuma* biti uspješan. Jedna od odgovornih osoba za taj program, Paul Sparow, kaže da oni uče u hodu i da je tako bilo i s prvim stranicama Weba u 1990-im godinama.

William J. Michel, bivši dekan Odsjeka za arhitekturu na poznatom MIT-u, napisao je tri knjige o tome kako je digitalna era promijenila naš život. Nekad smo trebali utrošiti mnogo vremena za odlaske u kazalište, na koncerte, u biblioteke, na sportska događanja, a danas sve to uglavnom možemo udobno pratiti iz svoje sobe. Istodobno, upravo se zbog toga pojavljuje i druga suprotnost – želja za živim zbivanjem.

Muzejima kao opći savjet poručuje da trebaju držati korak s vremenom!

Elizabeth E. Merritt, jedna od direktorica Američkoga muzejskog društva (*American Association of Museums - AAM*) postavlja niz pitanja: Koja je definicija muzeja?, Treba li muzej imati materijalne objekte?, Što je uopće planetarij?, Treba li muzej interpretirati prošlost?, Što je bojno polje Manassas (iz vremena Građanskog rata)? Pritom je samo tlo veza sa zbivanjem, ali ljudi žele stajati baš na tome mjestu. Može li biti dovoljna samo emocionalna veza, kao na primjer spomenik poginulima u Vijetnamu?

Iz svega zaključuje da muzej treba biti mjesto koje pokušava prikazati viziju istine. Razni muzeji mogu doći do različitih zaključaka o tome što je istina. U *Muzeju biblijskog stvaranja* tumačenje čovjekova postanka nije isto kao

u Nacionalnomu muzeju povijesti prirode u središtu Washingtona DC. Jedni i drugi uvjereni su da imaju pravo. A čak i dva susjedna muzeja, spomenuti muzej i Nacionalni muzej američkih Indijanaca, koje dijeli samo 200 metara, pokazuju potpuno različitu verziju iste istine. U Nacionalnomu muzeju američkih Indijanaca nigdje se ne spominje odakle su se oni doselili u Ameriku, već se tumači da su njih stvorili njihovi bogovi, kao i Zemlju, te da postoje oduvijek.

Ford W. Bell, predsjednik AAM-a, podsjeća da je danas vrijeme koje čovjek ima za razonodu ograničeno, pa se i muzeji moraju natjecati za nj. Iznosi podatke o posjetiteljima, koji pokazuju da njihov broj opada. Tako je *The Air and Space Museum* od 14,5 mil. posjetitelja 1984. godine, 2006. imao samo 5 milijuna njih. Iznosi podatke o tome koji su muzeji najposjećeniji: na prvom su mjestu zoološki vrtovi, slijede muzeji znanosti i tehnologije, botanički vrtovi, dječji muzeji, umjetnički muzeji, a tek su na 11. mjestu povijesni.

Maxwell L. Anderson iz *Indianapolis Museum of Art* piše o problemima proširenja muzejskih zgrada i upozorava da to može biti velika opomena i prijetnja daljnjem napretku muzeja jer zahtijeva velika intelektualna i materijalna ulaganja, a ne donosi uvijek i novu kvalitetu. Daje jednostavan prijedlog kada se moguće odlučiti za proširenje nekog muzeja. Trebaju postojati tri pretpostavke: velika turistička ponuda, velike donacije i velike zbirke. Ako nedostaje samo jedan od ta tri uvjeta, nema smisla proširivati muzej. On spominje da postoji i pitanje jedinstvenog kriterija za uspješnost muzeja. Prije pola stoljeća umjetnički su se muzeji procjenjivali kao biblioteke, prema veličini i važnosti njihovih zbirki. Tako je nastao njegov rad *Metrics of Success in Art Museums* u *Center for Arts and Cultural Policy Studies at Princeton*. Ali danas se umjetnički muzeji procjenjuju po tome koliko mogu zabaviti, a ne podučiti publiku. Autor se zalaže za to da se uspjeh muzeja mjeri onime što posjetitelj doživi - odjekom i čudom umjetničkog djela, drugim riječima - magijom.

Veze u mozgu mogu pokazati emocionalni odgovor na ono što netko vidi u muzeju, tvrdi Antonio Damasio, direktor *Brain and Creativity Institute* na *University of Southern California* u svojoj knjizi *The Feeling of What Happens: Body and Emotion in the Making of Consciousness*. To je emocionalni odgovor koji je uvjetovan osnovnom značajkom primata - znatiželjom, istraživanjem, težnjom otkrićima. Kada hodajući muzejom naiđemo na nešto nepredviđeno, što nismo očekivali, što nam se sviđa, to iznenađenje pobuđuje osjećaj ugode. Tehničke mogućnosti razgledavanja muzeja na ekranu postat će bolje i jednostavnije od putovanja svijetom i guranja po muzejima. Ali to nikad neće postati zamjena za neposredan doživljaj. Duchamp je rekao: *Slikar stvara samo polovicu slike, a gledatelj je dovršava*.

Je li proširenje umjetničkih muzeja uvijek dobro

Poznati novinar *Washington Posta* za pitanja kulture Blake Gopnik tako je naslovio članak u kojemu je iznio svoje mišljenje i razgovore o toj temi s nekoliko uglednih muzealaca. Osim u SAD-u, mnogi veliki muzeji u svijetu planiraju proširenja i time privlače mnoštvo posjetitelja i pozornost javnosti više nego ikada ranije. Veći broj ljudi vidjet će više umjetničkih djela u većim prostorima. Novoprosireni muzeji nude posjetiteljima veće galerije nego što ih mogu običi, s više umjetnina nego što ih većina nas može pregledati.

Pri tome je najgore što nas to može spriječiti da u miru gledamo neko umjetničko djelo.

The Museum of Modern Art u New Yorku imao je površinu od 8 500 m² i izlagao oko 1 000 radova, a dnevno je imao i do 11 000 posjetitelja. Od proširenja 2004. godine broj izloženih radova povećao se za polovicu, na dvostruko većem prostoru i uz udvostručeni broj posjetitelja. Sada najavljuju povećanje prostora za još 6 000m².

Tate Modern u Londonu prije deset godina nije ni postojao, a danas je jedan od najvećih i najpoznatijih muzeja u svijetu. Prošle je godine zabilježio 4 milijuna posjetitelja na prostoru planiranom za polovicu tog broja. Takva masa posjetitelja potaknula je nedavno najavljeno proširenje. Novinar zaključuje kako su dobitnici u toj izgradnji velikih zdanja ponajprije donatori, čije će ime zgrada nositi, njezini arhitekti i direktori, gradonačelnici koji očekuju turističke dolare, ali ne i obični ljubitelji umjetnosti.

Nakon svojega mišljenja o tom problemu Blake Gopnik donosi izabrane i skraćene odlomke iz razgovora koje je vodio s direktorima nekoliko poznatih muzeja.

Phillipe de Montebello bio je trideset godina direktor *Muzeja moderne umjetnosti* u New Yorku. Za njega je svaki muzej prevelik ako ga posjetitelj ne može običi za jedan dan. Smatra da su zbirke nekad povećavali kvalitativno: kada bi kupili novo djelo, njime bi u postavu zamijenili neko slabije. Problem povećanja velikih muzeja jest i to što su njima teško upravlja, kako u pravnom, tako i u financijskom smislu. On sam danas ne bi prihvatio posao koji radi, morao ga je učiti s vremenom, ali to nije ono što je studirao. Katkada muzeji povećavaju prostor zbog nevažnih razloga, a jedan od tih je i želja za atraktivnom arhitekturom, kojom se mogu privući turisti, a muzej je ponajprije zadužen za čuvanje zbirki i njihovo izlaganje, zato svaki direktor treba imati na umu da je najvažnije umjetničko djelo, a sve ostalo proizlazi iz toga.

Timothy Potts bio je dugogodišnji direktor *Kimbell Art Museum* u Fort Worthu, koji je poznat po svojoj izvanrednoj zbirci i zgradi Louis Kahna iz 1972. godine. Za sebe kaže da se ubraja među one koji misle da ta manija proširenja muzeja ide predaleko, i to osobito zato što ti megaprojekti oduzimaju sredstva i intelektualnu energiju namijenjenu razvoju zbirke. To izaziva velike promjene tijekom gradnje, ali i pri daljnjem programiranju djelovanja ustanove jer treba opravdati postojanje tih novih velikih prostora. Način mišljenja u državnim i ostalim institucijama, koje osiguravaju sredstva za te akcije proširivanja muzeja ograničava se na procjenu vrijednosti programa prema broju posjetitelja. U njegovu dosadašnjemu muzeju dulje od pola godine tri četvrtine njihova stalnog postava bilo je pohranjeno u čuvaonice kako bi se mogle postaviti gostujuće izložbe.

Muzej je bio poznat upravo po pribavljanju kvalitetnih umjetničkih radova, a u novije se vrijeme i otkup novih djela ograničava zbog više razloga: visoke cijene mogu platiti samo privatni kolekcionari, a ne muzeji, osobito za djela iz 19. st. Muzeji pak lakše dobivaju novac za gradnju nego za otkup djela. Na kraju, Potts zaključuje: *Možda će za 50 godina svijet pitati zašto se nismo više usmjeravali na otkup, a ne na građevine?* Odgovor može biti samo pitanje nismo li mi danas zaboravili što je središnji razlog našega postojanja i što zapravo radimo.

Nakon opisanih velikih planova za budućnost muzeja zanimljivo se prisjetiti novinara koji je o muzejima počeo pisati daleke 1967. godine, kada još nije bilo gotovo desetak "danas već starih" muzeja. A i prilike u muzejima bile su mnogo skromnije nego danas. Kada je otvorena *National Gallery of Art*, u njoj nije bilo prostora za povremene izložbe, pa je izložba o Tutankhamonu 1976. postavljena u suterenu. Katalozi su bili crno-bijeli, a ni službenika nije bilo dovoljno. U poznatoj privatnoj *Phillips Gallery* svi su se djelatnici izmjenjivali na različitim poslovima. Danas je ulaznica za galeriju 14 USD, godišnji proračun je 11 milijuna USD, a zajedno s volonterima u njoj rade 244 službenika. Broj djelatnika *Nacionalne umjetničke galerije* od onda se utrostručio, sa 320 na 1 100, a zbirke su se udvostručile. Prošle godine muzej je posjetilo 4,7 milijuna posjetitelja.

Autor članka Paul Richard daje svoje tumačenje toga: *Svijet je općenito postao više vizualno razvijen, gledamo brže nego prije, slike u boji postale su uobičajene. To je kao put od pisaćeg stroja do ekrana u boji na računalu.* Danas svi znamo mnogo više o povijesti umjetnosti nego prije 40 godina. Što je nekad bilo ograničeno na manjinu, danas je dostupno svima.

Primljeno: 3. srpnja 2008.

WASHINGTON DC MARKED THE BEGINNING OF THE 21ST CENTURY WITH THE CONSTRUCTION OF A NUMBER OF BIG NEW MUSEUMS

The author provides a review of a special supplement to the *Washington Post* of October 2007, entitled, *A Future of Brick and Pixel*, which on a dozen pages gave a review of the development, renovation and extension of museums in Washington DC from 2000 to 2008 and a review of those planned until 2015. In a number of themes various views on new museums and the reconstruction and extension of old are discussed; new ideas about the future of museums, numerical indicators of sums spent, the increase in the number of visitors and the views of ten or so curators, directors and other museum experts, to do with their expectations, wishes and hopes related to museums today.